

Maarit Sorjonen
Hanna Pöyliö

Minuuttilukemista Pohjanlammen koululla

Pohjanlammen koululla Jyväskylässä on syksystä 2007 lähtien tehty monenlaisia lukusujuvuusharjoituksia. Harjoituksiin on osallistunut sellaisia oppilaita, jotka ovat jo oppineet peruslukutaidon ja hallitsevat hyvin esimerkiksi kirjain-äännevas-taavuudet, mutta jotka lukevat hitaasti ja epäsujuvasti. Lukunopeus ei oikein tahdo riittää luetun ymmärtämiseen.

Idea lukusujuvuusharjoitteluun saatiin alun perin Niilo Mäki Instituutista. Pohjanlammen koulun oppilaita osallistui Niilo Mäki Instituutin lukusujuvuuden tutkimushankkeeseen keväällä 2008; yhteydenpito Pohjanlammen koulun ja Niilo Mäki Instituutin välillä lukusujuvuusasiassa alkoi kuitenkin jo syksyllä 2007, ja siitä lähtien on koulullamme kokeiltu erilaisia lukusujuvuusharjoituksia.

Tässä artikkelissa esitellään minuuttilukemista: lukusujuvuusharjoittelua, joka perustuu aikapaineseen toistolukemiseen. Artikkelissa kuvataan Pohjanlammen koulun lukusujuvuusharjoittelun kolmea eri jaksoa. Ensimmäisen jakson aikana koulun opettajille ja koulunkäyntiavustajille kerrottiin minuuttilukemisesta ja käynnistettiin ensimmäiset aikapainaiset lukemiskokeilut. Toisen ja kolmannen jakson aikana pyrittiin hyödyntämään ensimmäisen jakson kuluessa saatuja ko-

kemuksia ja muokkaamaan harjoittelua toimivammaksi. Kaikkien jaksojen aikana lukusujuvuusharjoittelua ohjasivat avustajat. Heitä puolestaan ohjasi koulun kolmas-kuudesluokkalaisten laaja-alainen erityisopettaja.

Tärkeimmät minuuttilukemisesta tehdyt havainnot liittyivät motivaatioon. Oppilaiden innostus minuuttilukemista kohtaan yllätti Pohjanlammen koulun aikuiset. Myös sellaiset oppilaat, jotka eivät muuten oikein innostuneet lukemisesta, pitivät minuuttilukemista jännittävänä ja innostavana. Motivaation tärkeyttä lukemisen sujuvoitumisessa ei voi liikaa korostaa.

Asiasanat: lukusujuvuus, lukemisen nopeus, lukemisen tarkkuus, toistava lukeminen

Vuonna 1999 opetusministeriön lukityöryhmä kokoontui miettimään lukemis- ja kirjoitusvaikeuksien määritelmää. He päätyivät pitämään jonkinlaisena perusmuotona yksittäisissä sanoissa ilmenevää virheellisyttä ja hitautta. Lukusujuvuuden pulmat on siis tunnistettu. Erityisopetuksessa on kuitenkin perinteisesti keskitytty oikeinkirjoitukseen, eikä lukusujuvuuden kehittämiseen ole panostettu systemaattisin menetelmin.

Mitä lukemisen sujuvuus oikeastaan tarkoittaa? Voidaan sanoa, että sujuva lukeminen on nopeaa ja automaattista. Riipeä tekstissä eteneminen on olennainen osa lukemista, sillä lukijan täytyy ehtiä luoda mielikuvia tekstin osien välillä. Sujuvan lukemisen täytyy kuitenkin olla myös tarkkaa ja ilmeikäästä. Kukapa jaksaa kuunnella ilmeetöntä sadunkertojaa taikka pitää ilmeetöntä uutistenlukijaa mielenkiintoisena? Tässä artikkelissa esiteltävässä minuuttilukemisinterventiossa on valittu luettavaksi kokonaisia tekstejä sanalistojen sijaan, sillä tarinoita luettaessa myös ilmeikkyyttä harjoituu.

Mikä aiheuttaa lukemisen hitauden? Taustalla voi olla joko puutteita kirjainäännevestaavuuksien osaamisessa, tai sitten ongelma voi olla nimeämisessä. Tällöin lapsi ei löydä helposti kielellistä vastinetta visuaaliseen ärsykkeeseen, kirjaimen. Lukuvaikkeuden taustalla voi myös olla näiden molempien yhdistelmä.

Kun lukusujuvuutta aletaan harjaannuttaa, on siihen kaksi väylää. Joko aletaan kehittää sanantunnistustaitoja tai sitten korkeamman tason kielellisiä taitoja. Sanantunnistustaitoja harjoiteltaessa luetaan yksittäisiä sanoja. Tämä puoltaa paikkaansa esimerkiksi englannin kielessä, jossa taipumattomia sanoja on paljon. Suomen kielessä sanat esiintyvät kuitenkin vain harvoin perusmuodossaan. Ne saavat usein päätteitä, mikä tekee niistä myös pitkiä. Korkeamman tason kielellisiä taitoja harjoiteltaessa luetaan tekstejä, joissa tekstin luoma kehys auttaa lukemaan eteenpäin sekä korjaamaan omia virheitä. Tämän artikkelin minuuttilukeminen pohjautuu tälle ajatukselle.

Yksi lukusujuvuuden harjoittelun keino on toistava lukeminen (repeated reading), jonka kehitti Samuels vuonna 1979 (ks. Samuels 1997). Suomen oloissa tekstien toistavaa lukemista ei ole tutkittu

lainkaan, mutta ulkomailla on tehty useita tutkimuksia (ks. yhteenveto tutkimuksista esim. Kuhn & Stahl 2003). Suomen lukusujuvuustutkimukset ovat koskeneet tavujen toistavaa lukemista ja harjoiteltujen tavujen yleistymistä sanoihin (Huemer 2009). Mitä enemmän lukee, sitä sujuvammaksi tulee. Lisäksi toistava lukeminen parantaa lapsen lukumotivaatiota: kun samaa tekstiä lukee useamman kerran, voi huomata, kuinka kerta kerralta tulee nopeammaksi ja tarkemmaksi.

Lukusujuvuusharjoittelun tuloksellisuuteen vaikuttavat harjoittelun ja toistojen määrä sekä siitä saatu palaute, ja lisäksi on nostettu esille sujuvan lukemisen mallin saaminen. Sillä, minkälaista tekstiä luetaan, näyttäisi joidenkin tutkimusten mukaan olevan merkitystä. Opetustason mukaiset tekstit, tai jopa hieman liian vaikeat, johtavat parempiin tuloksiin kuin helpot tekstit (Kuhn & Stahl 2003).

POHJANLAMMEN KOULU LUKUSUJUUVUUSKOKEILUJEN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Pohjanlammen koulu on noin 450 oppilaan alakoulu Jyväskylässä Kuokkalan kaupunginosassa. Koulun oppilaista yli kymmenesosa on maahanmuuttajataustaisia. Vaikka koulu on melko suuri, sen toimintakulttuuriin kuuluu pyrkimys oppilaitten yksilölliseen kohtaamiseen. Tämän vuoksi Pohjanlammen koulun opettajat ovat tunteet tarvetta etsiä uusia pedagogisia lähestymistapoja voidakseen vastata oppilaiden yksilöllisiin oppimistarpeisiin.

Samalla Pohjanlammen koululla on yritetty vastata inklusion mukanaan tuomiin haasteisiin. On yritetty löytää sellaisia työvälineitä, joiden avulla erityistä tukea tarvitsevan lapsen ohjaaminen tulisi entistä enemmän kaikkien koulun aikuisten, ei

vain erityisopettajien asiaksi. Erityisopettajat ovat kuitenkin toimineet muutoksen ohjaajina mm. käynnistämällä koulussa lukusujuvuusharjoittelun. Tässä artikkelissa kuvataan kolmea tällaista lukusujuvuusharjoittelu-jaksoa.

Oppilaiden lukusujuvuutta on harjaannutettu Pohjanlammen koululla erityisen paljon minuuttilukemisen avulla. Minuuttilukemisessa otetaan aikaa ja luetaan samaa kertomuksen tai tarinan alkua useamman kerran, aina kertomuksen alusta aloittaen. Tarkoituksena on tukea sellaista lukemistapaa, joka ei enää perustu yksittäisten kirjainten ja äänteitten työstämiseen, vaan äännettä isompien yksiköiden, kuten sanojen, tunnistamiseen. Tällöin tekstin semanttiset yhteydet, merkitykset, ovat tukemassa lukemista. Samojen sanojen toistuminen luettaessa tekee sanoista tutumpia ja johtaa sanojen automaattisempaan tunnistamiseen. Myös aikapaine irrottaa sanojen koodaamisesta ja tukee lukemisen sujuvuutta ja nopeutta.

LUKUSUJUUVUUSHARJOITTELUN ENSIMMÄINEN JAKSO

Ensimmäinen minuuttilukemisyksikkö alkoi syyskuussa 2007 ja jatkui maaliskuuhun 2008 saakka; syynä harjoittelun katkeamiseen oli avustajaresurssin väheneminen. Lukusujuvuusharjoittelun ohjaajina oli etupäässä koulunkäyntiavustajia. Kolmas-kuudesluokkalaisten laaja-alainen erityisopettaja oli yhteydessä Niilo Mäki Instituuttiin ja käynnisti lukusujuvuusharjoittelun, esitteli sitä opettajille ja koulutti avustajia. Harjoittelun käynnistyttyä koulunkäyntiavustajat raportoivat erityisopettajalle ajoittain lukemisen edistymisestä ja kysyivät häneltä tarvittaessa lisäohjeistusta. Harjoittelujakson päätyttyä kaikki harjoittelun aikana tehdyt kirjaukset jätettiin

erityisopettajalle yhteenvetoa varten.

Harjoittelulla oli myös alusta asti rehtorin tuki. Sitä esiteltiin useammassakin opettajien kokouksessa, ja näin se tuli nopeasti opettajille tutuksi. Useat luokanopettajat ilmaisivatkin nopeasti toiveenaan, että heidän luokkansa oppilaita pääsisi mukaan minuuttilukemisharjoituksiin.

Koulun arki on monenlaista yhteensovittamista ja kokoamista. Koska minuuttilukemisharjoituksia ohjasivat Pohjanlammen koululla koulunkäyntiavustajat, on selvää, että harjoitteluun valikoitumiseen vaikuttivat jonkin verran avustajien ja oppilaiden lukujärjestykset. Ensinnäkin avustajilla oli oltava työjärjestyksessään sopivasti aikaa, ja myös oppilaalla oli oltava samaan aikaan sellainen oppitunti, jolta saattoi lähteä lukemaan.

Kun sitten lukujärjestyksen puolesta sopivat luokat olivat tiedossa, erityisopettaja ja luokanopettaja etsivät niistä lapsia, joiden lukeminen oli hidasta ja takeltelevaa. Loppupuolella harjoittelujaksoa tuli mukaan oppilaita, jotka opiskelivat suomea toisena kielenä: kuudesluokkalaista kaikki maahanmuuttajataustaiset oppilaat osallistuivat minuuttilukemisharjoitteluun.

Minuuttilukeminen tapahtui seuraavasti: Lapset lukivat kerran viikossa avustajan ohjauksessa. He lukivat ääneen samaa kertomusta kolme kertaa, joka kerta alusta aloittaen, ja sen jälkeen vaihdettiin kertomusta. Yleensä lapset lukivat kertomusta kaksi minuuttia kerrallaan, vain kuudesluokkalaiset suomea toisena kielenä opiskelevat lapset lukivat minuutin kerrallaan. Kun sovittu luku-aika päättyi, laskettiin lapsen lukema sanamäärä ja merkittiin se taulukkoon.

Lapset saivat itse seurata taulukointia ja huomata, kuinka heidän lukunopeutensa kasvoi. Tämä motivoi oppilasta yrittämään parhaansa. Oli myös erittäin tärkeää,

että lukemisen jälkeen lapsi luki uudestaan ne sanat, jotka hän oli lukenut väärin: aina harjoiteltiin niin kauan, että lapsi osasi lukea kaikki alun perin väärin lukemansa sanat varmasti oikein. Apuna oikeinlukemisessa käytettiin tarvittaessa peittopaperia tai korttia, jolloin sana tuli näkyviin tavu kerrallaan.

Koulumme kolmasluokkalaisista löydettiin 12 minuuttilukijaa, joista neljä oli maahanmuuttajataustaisia. Oppilaat lukivat avustajan kanssa 15–17 harjoittelukertaa; he ehtivät lukea ainakin viisi kokonaista tekstiä. Neljäsluokkalaisista (14 lukijaa) valtaosa ehti lukea peräti kuusi tai seitsemän eri kertomusta; oppilaat lukivat noin 18–21 eri harjoittelukertaa. Neljä oppilasta osoittautui niin taitaviksi lukijoiksi, että heidän tapaamistaan ei jatkettu 12 harjoittelukertaa kauemmin. Kuudennen luokan maahanmuuttajaoppilaat ehtivät lukea vain kahdeksan harjoittelukertaa, sillä he tulivat muita myöhemmin mukaan harjoitteluun.

KUINKA ENSIMMÄINEN HARJOITTELUJAKSO ONNISTUI?

Kaiken kaikkiaan harjoittelujakso eteni mukavasti. Opettajakunnan myönteiset asenteet ja voimakas tuki yllättivät: minuuttilukemisesta tuli nopeasti koko koulun yhteinen projekti. Minuuttilukemista arvostettiin, ja sille yritettiin löytää koulun arjen ja kiireen keskellä aikaa. Se, että minuuttilukeminen esiteltiin opettajille opettajakokouksessa, oli selvästi hyvä tapa.

Minuuttilukeminen eteni hyvin erittäin vastuuntuntoisten avustajien ansiosta. Avustajat pitivät minuuttilukemista heille annettuna luottamustehtävänä, he innostuivat siitä, ja heidän innostuksensa tarttui oppilaisiin. Ehkä sen vuoksi oppilaatkin alkoivat pitää minuuttilukemista tärkeänä.

Avustajiin saattoi myös luottaa: he hakivat lapset lukuharjoituksiin mahdollisimman säännöllisesti ja huolehtivat siitä, että harjoitteluiden väliin ei tullut liian pitkiä taukoja.

Kukaan lapsista ei näyttänyt menevän lukuharjoituksiin vastentahtoisesti. Tärkeää oli myös se, että lapset menivät lukuharjoituksiin vuorotellen: yksin lukeminen takasi sen, että lukemistulokset eivät olleet muiden näkyvillä. Tämä vähensi oppilaiden välistä kilpailua. Oli tärkeää, että lapsi sai lukemisessa kilpailla vain itseään vastaan.

Kun lapsi lukee samaa tekstiä useaan kertaan ja oppii tuntemaan sen, lukunopeus kasvaa. Tällä tavalla kaikki lapset pystyvät saamaan lukemisestaan positiivista palautetta. Vaikka edistymisen onkin tavallaan näennäistä, se ei haittaa, jos lapsen saa siten innostumaan lukemisesta. On tärkeää antaa lapselle onnistumisen elämyksiä. Erityisesti onnistumiskokemuksia tarvitsee lapsi, jolla on pulmia lukemisessa. Jos lapsi oppitunnilla huomaa, että toiset lukevat saman tekstin paljon lyhyemmässä ajassa, hän tuntee olevansa muita huonompi. Toistolukeminen antaa kuitenkin aina tunteen siitä, että omaa suoritusta voi parantaa.

Erityisesti aikapaineisesti lukeminen näyttää koukuttavan lasta lukemaan samaa tekstiä useampaan kertaan. Jos samaa tekstiä luetaan ilman aikapainetta yhä uudestaan, lapsi menettää nopeasti mielenkiintonsa. Aikapaineisesti luettaessa lapsi saattaa kuitenkin haluta lukea saman tekstin uudestaan todella monta kertaa: tulee intohimoinen halu vielä kerran yrittää rikkoo oma ennätys.

Muutama lapsi innostui minuuttilukemisesta niin paljon, että heidän oli vaikea hyväksyä, jos viikoittainen minuuttilukemishetki joskus peruuntui. Heidän mielestään menetetty lukuhetki piti kor-

vata heille: jos perjantai ei sopinut lukemiseen esimerkiksi luokan yhteisen retken vuoksi, piti saada lukea jonain toisena päivänä ylimääräisen kerran. Nämä oppilaat antoivat harjoittelulle arvosanan 10. Se oli heidän mukavin hetkensä kouluviikon aikana. Erityisesti lapset pitivät siitä, että heillä oli kaikilla oma kansio, jonka sisään tallennettiin kaikki lapsen minuuttilukemista koskeva dokumentointi. Kansiossa oli mm. kaikki lasten lukemat tekstit, opettajan huomiot lukemisen aikana tehdyistä virheistä jne.

Tekstit, joita lapset lukivat, olivat melko erilaisia: toiset tekstit olivat selkeästi vaikeampia kuin toiset. Kun siirryttiin esimerkiksi helposta tekstistä vaikeampaan, lapsi lukikin tekstiä hitaammin. Siksi on vaikea arvioida, kuinka paljon harjoittelu kaiken kaikkiaan paransi lasten lukusujuvuutta. Mutta harjoittelu lisäsi lasten lukunnostusta, ja jo siksiikin tämäntyyppinen harjoittelu on hitaasti lukeville lapsille erittäin tärkeää.

Mietityttämään jäi muutama asia, jotka voisi tehdä toisin. Ensinnäkin lyhyt, napakka, vain yhden minuutin kerrallaan kestävä lukutuokio soveltuu paremmin tavulistojen lukemiseen kuin kertomusten. Kun luetaan kertomusta, lapsi tarvitsee aikaa päästäkseen kunnolla lukemisen alkuun. Ehkä olisi parempi lukea ainakin kolme minuuttia kerrallaan.

Toiseksi voisi olla hyvä, että lukukertoja olisi vähän useammin kuin kerran viikossa. Silloin pysytään napakammin kiinni itse lukutehtävässä eikä edellisellä kerralla opittu pääse unohtumaan. Kolmanneksi toistokertoja voisi ehkä olla vähän enemmän; teksti voitaisiin lukea viiteen, kuuteenkin kertaan. Toistokertojen lisääminen helpottaisi sanojen automaattista tunnistamista ja näin irrottaisi lukijaa tehokkaammin sanoja koodaavasta lukutavasta.

Vielä neljäntenä puutteena oli se,

että lapsia ei valittu harjoitteluun minkään testin tai seulan avulla vaan harjoitteluun pääsivät ne lapset, jotka erityisopettajan tai luokanopettajan havaintojen mukaan sitä tarvitsivat. On tietenkin selvää, että opettajilla on paljon havaintoja oppilaitensa lukemisen sujuvuudesta. Silti oppilaita pitäisi voida testata ja testitulosten avulla vielä tarkentaa kuvaa lukusujuvuusharjoittelua tarvitsevista lapsista. Tällä tavoin opettajatkin voivat saada palautetta siitä, olivatko heidän olettamuksensa oppilaiden lukusujuvuudesta oikeita.

TOINEN HARJOITTELUJAKSO LUKUVUONNA 2008–2009

Lukuvuonna 2008–2009 Pohjanlammen koulussa kokeiltiin toisenlaista versiota minuuttilukemisesta. Lukusujuvuusprojektin toteutti koulunkäyntiavustaja, joka töiden ohessa opiskeli erityisopettajaksi Jyväskylän yliopistossa. Projektin oli samalla hänen kandidaatin tutkielmansa, jota ohjasi erityisopettaja Maarit Sorjonen ja yliopiston puolesta Erika Puro; Niilo Mäestä tukea antoi Mikko Aro.

Hankkeeseen osallistui yhteensä kahdeksan oppilasta, joista kaksi oli kolmannelta luokalta ja loput viidenneltä. Osallistujat valittiin kaksivaiheisesti. Ensimmäisessä vaiheessa pyydettiin viittä luokanopettajaa valitsemaan luokkansa oppilaista noin puolet, jotka he arvioivat hitaiksi lukijoiksi. Nämä lapset testattiin sitten Lukilasse-testillä. Näin saatiin kokoon kahdeksan oppilasta, jotka olivat testin mukaan lukusujuvuudessa selvästi ikätasoaan heikompia.

Näiden lasten kanssa aloitettiin varsinainen minuuttilukeminen. Avustaja tapasi kuuden lapsen kanssa kaksi kertaa viikossa ja aikataulusyistä kahden lapsen kanssa vain kerran viikossa. Toisin kuin

ensimmäisessä kokeilussa, tässä luettiin koko ajan vain yhtä kirjaa, joka oli lasten saturoomaani Jänis ja Vanki sukukokouksessa. Kirja vaikutti hyvältä valinnalta. Sen luvut olivat niin lyhyitä, että avustaja pystyi viimeisen lukukerran jälkeen lukemaan oppilaalle luvun loppuun ääneen. Kirjassa oli hauskoja kuvia, jotka elävöittivät tekstiä. Oletuksena oli ollut, että eri lukujen tekstit olisivat sanastoltaan ja sanojen pituudeltaan samantyyppisiä. Hankkeen aikana kävi kuitenkin ilmi, etteivät luvut olleet samanlaisia, toiset luvut olivat kaikille lapsille helppoja, toiset taas sisälsivät pitkiä ja vaikeita sanoja, mikä näkyi kaikkien lasten tuloksissa.

Toisen harjoittelujakson lukuhetket olivat aiempaa pidempiä, oppilaat lukivat kolme minuuttia kerrallaan. Vaikka lukuhetkien päätteeksi olisi ollut hyvä käydä virheet läpi, ei siihen valitettavasti ollut aikaa. Toinen uudistus oli, että sanojen sijaan laskettiin tavuja. Siten eri luvuista saatiin paremmin vertailtavissa olevaa tietoa. Tavujen laskemiseen täytyy kuitenkin varata enemmän aikaa. Käytännössä lasten kanssa tehtiin arvio luettujen tavujen määrästä ja avustaja teki paremmalla ajalla tarkistuslaskennan. Kutakin lukua luettiin kolme eri kertaa, minkä jälkeen vaihdettiin seuraavaan lukuun.

KUINKA TOINEN HARJOITTELUJAKSO ONNISTUI?

Oppilaat olivat koko jakson ajan melko motivoituneita harjoittelemaan. Yhdellä lapsella oli kuitenkin havaittavissa selkeää väsymistä. Kävi ilmi, että hän oli osallistunut useisiin muihinkin lukusujuvuuskokeiluihin Pohjanlammen koululla. Oppilas oli näiden projektien aikana selkeästi edistynyt lukusujuvuudessaan, mutta näytti siltä, ettei hän itse oivaltanut sitä.

Koska osa luvuista oli selkeästi vaikeampia kuin toiset, aiheutti se oppilaiden lukukäyriin selviä notkahduksia. Se oli oppilaiden motivaation ylläpitämisen kannalta harmillista. Jos harjoitteluun käytetään yhtä kirjaa, kannattaa kiinnittää huomiota eri lukujen vaikeustasoon.

Kahdeksasta oppilaasta kolme hyötyi harjoittelusta selkeästi. Lukusujuvuuden pulmia on melko vaikea kuntouttaa, joten tulosta voidaan pitää merkittävänä. Nämä harjoittelusta hyötynneet oppilaat eivät olleet osallistuneet lainkaan, tai hyvin vähän, muuhun lukusujuvuusharjoitteluun kouluaihana. Loput viisi lasta olivat tehneet paljon tai jonkin verran lukusujuvuusharjoitteluja Niilo Mäki Instituutin kautta taikka erityisopetuksessa. Tulosta voi siis selittää sekin, että oppilaat olivat harjoitelleet ja edistyneet sujuvuudessa lukuvuoden kuluessa jo niin paljon, että näin lyhyen harjoittelujakson aikana ei enää voinutkaan tapahtua merkittävää lisäedistymistä. Lisäksi oppilaat olivat kenties uurastaneet lukuharjoittelussa jo niin paljon, ettei heiltä löytynyt enää motivaatiota.

KOLMAS LUKUSUJUUVUUS-HARJOITTELUJAKSO

Kokeilun viimeinen jakso käynnistyi keväällä 2009. Tällöin minuuttilukijat, yhteensä kuusi lasta, olivat kaikki samalta Pohjanlammen koulun viidenneltä luokalta. Tällä luokalla työskenteli koko päivän koulunkäyntiavustaja. Vaikka hän toimi pääsääntöisesti henkilökohtaisen avustajan tehtävissä, aikaa liikeni muidenkin luokan oppilaiden ohjaamiseen.

Tarkoituksena oli kokeilla, miten minuuttilukeminen onnistuu, kun luokassa on vakituinen koulunkäyntiavustaja; avustajan kokopäiväinen läsnäolohan antaa huomattavasti joustoa esimerkiksi mi-

nuuttitulokemishetkien aikataulutukseen. Luokanopettaja tuki kokeilua ja kertoi, että aikaa liikenee esimerkiksi kaksi kertaa viikossa tehtävään harjoitteluun. Luokanopettajan mielestä oli kuitenkin hyvä jättää harjoittelun käytännön toteuttaminen etupäässä erityisopettajan ja avustajan kahdenkeskiseksi asiaksi.

Tämänkin, kuten myös toisen luku-sujuvuusharjoittelujakson alussa oppilaat seulottiin harjoitteluun. Tällä kertaa kaikki luokan oppilaat lukivat tekstiä avustajalle, joka sitten laski, kuinka monta tavua kukin oli pystynyt lukemaan minuutissa. Väärin luettujen sanojen tavut vähennettiin luettujen tavujen kokonaismäärästä.

Tässäkin jaksossa, kuten toisessa harjoittelujaksossa, arviointiin käytettiin luettujen tavujen määrää. Tavujen laskeminen osoittautui kuitenkin jo seulontavaiheessa avustajalle liian työlääksi; siihen meni aivan liian paljon avustajan aikaa, eikä varsinainen minuuttitulokeminen tahtonut päästä ajoissa käyntiin. Sen vuoksi päätettiin, että seurantaa varten laskettaisiin, kuinka monta sanaa lapsi ehti lukea kolmen minuutin aikana.

Lapset lukivat kolmannessa harjoittelujaksossa Peppi aikoo merille -kirjan eri lukuja. Lapset lukivat kolme minuuttia kerrallaan; yhtä lukua luettiin neljä kertaa, aina luvun alusta aloittaen. Lukemisen jälkeen lukunopeus merkittiin lapsen lukemista kuvaavaan taulukkoon. Sen jälkeen lapsi luki uudelleen kaikki virheellisesti lukemansa sanat. Tavoitteena oli harjoitella minuuttitulokemista ainakin kaksi kertaa viikossa.

Lukuryhmässä oli useampi maahanmuuttajataustainen, tosin suomen kielen osaamisessaan jo melko pitkälle edistynyt lapsi. Heidän vuoksensa oli tärkeää, että virheitä korjattiin tarvittaessa vaikka lukemalla tavuittain ääneen hankalia sanoja. Tämä myös selvästi auttoi: toisella luku-

kerralla maahanmuuttajataustaiset lapset eivät enää lukeneet väärin sanoja, jotka ensimmäisellä kerralla oli avustajan kanssa opeteltu lukemaan oikein.

KUINKA KOLMAS HARJOITTELUJAKSO ONNISTUI?

Tällä kolmannella lukukerrallakin lapset innostuivat lukemisesta. Avustaja motivoi lapsia, keskittyi positiivisen palautteen antamiseen ja kiinnitti lapsen kanssa huomiota edistymiseen. Lapset seurasivat omaa edistymistään ja olivat omasta lukukäyrästään kiinnostuneita. He kertoivat myös avustajalle olevansa iloisia siitä, että heidät oli valittu lukuryhmäläisiksi.

Ajankäyttö koitui tämän harjoittelujakson hankalimmaksi asiaksi. Lukemisella ei ollut kalenterissa selkeää aikataulutusta, vaan avustaja otti lapset lukemaan parhaaksi katsomallaan hetkellä. Välillä avustajan työtehtäviin tuli äkillisiä muutoksia, välillä koululla oli muuta ohjelmaa, joka sotki lukemisen rytmiä. Kävikin niin, että lapset ehtivät lukea kolme lukua alun perin suunnitellun neljän luvun asemesta.

Avustaja piti luettamista luottamustehtävänä ja oli tyytyväinen, että sai sen vastuulleen. Hän iloitsi siitäkin, että tehtävä oli uudenlainen ja siksi hänellekin oppimiskokemus. Hänen mukaansa koko projekti sujui ajankäyttöön liittyviä ongelmia lukuun ottamatta hyvin.

Avustajan mielestä harjoittelu paransi lasten lukujuvuutta. Harjoittelusta tehdyn dokumentoinninkin perusteella näin saattaa olla. Melko lyhyen harjoittelujakson vaikutuksia arvioitaessa on kuitenkin oltava varovainen. Kirjan luvut saattavat olla vaativuudeltaan erilaisia, ja kun lukunopeutta ei mitattu luettujen tavujen vaan sanojen perusteella, ei edistymisestä voi sanoa mitään kovin varmaa.

Minuuttilukemiseen osallistui kuusi lasta, jotka siis valittiin alkutestauksen perusteella. Luokanopettaja kertoi arvanneensa oikein viisi kuudesta lukuryhmään kuuluvasta lapsesta. Yhtä lasta hän ei kuitenkaan olisi osannut ilman testejä lähettää minuuttilukemisharjoituksiin.

Onkin tärkeä pohtia, kuinka hyvin luokanopettajat tunnistavat lukusujuvuusharjoituksia tarvitsevat oppilaat. Ainakin Pohjanlammen koululla näytti siltä, että sekä harjoittelun ensimmäisessä (tällöin osa lapsista seulottiin, kun harjoittelu oli jo käynnistynyt) että kolmannessa jaksossa luokanopettajat tunnistivat lisäharjoitusta tarvitsevat lapset melko usein, mutta eivät aina. Lähes joka luokalla oli lapsi, jota luokanopettaja ei olisi osannut lähettää lukusujuvuusharjoituksiin.

Tämä havainto on erityisen tärkeä. Olisi tärkeää tunnistaa oppilasaineksesta kaikki hitaat, lukemisen kanssa takkuilevat oppilaat. Näitä oppilaita tulisi erityisesti kannustaa lukuharrastuksen pariin, sillä mittava lukeminen on tärkein keino lisätä lukemisen sujuvuutta. Tällöin ehdittäisiin auttaa lasta ennen kuin hidas lukunopeus aiheuttaa yläluokilla lukuväsymystä ja uupumisoireilua.

Joka tapauksessa lukuinnostus oli tämänkin ryhmän lapsilla melkoinen, ja koulun arjessa tämä on ollut kaikkein tärkein havainto.

MITÄ TÄSTÄ OPIMME?

Lopuksi lyhyt yhteenveto Pohjanlammen koulun lukusujuvuushankkeen osapuolien oppimiskokemuksista. Miten koulussa kannattaa toimia, jotta minuuttilukemisharjoittelu onnistuisi hyvin? Tässä muutamia havaintoja:

- Harjoituksia voi yhtä hyvin ohjata avustaja, luokanopettaja tai erityis-

opettaja. Avustaja tarvitsee kuitenkin aina harjoittelua varten työparin, oman ohjaajan.

- Harjoitusten vetäjäksi kannattaa ehdottomasti lähteä innokkuusperusteella! Innostus tarttuu voimakkaasti oppilaisiin ja heijastuu oppimistuloksiin.
- Lukusujuvuusharjoituksia tarvitsevat lapset saa selville testien avulla.
- On tärkeää kirjata näkyviin lapsen edistyminen.
- Kun työskentelee oppilaan kanssa, kannattaa aina keskittyä positiiviseen palautteen antamiseen.
- Kannattaa olla tarkka harjoittelun aikatauluttamisessa; perusteellinen ennakkosuunnittelu auttaa järjestyksessä.
- Kertomusta kannattaa lukea vähintään kolme minuuttia kerrallaan.
- Jos aikataulu sallii, lukemista on hyvä harjoitella useammin kuin vain kerran viikossa.
- Lukemisen jälkeen on hyvä yhdessä käydä läpi lapsen tekemät virheet.
- On tärkeää tehdä yhteistyötä kotien kanssa ja miettiä, kuinka lukuharrastusta saisi lisättyä.

Kaikista tärkein asia harjoittelussa on positiivinen suhtautuminen lapseen. Tärkeintä ei aina ole se, kuinka paljon lapsi on todellisuudessa edistynyt, vaan se, että lapsi tuntee itse edistyneensä. Minuuttilukeminen voi hyvinkin kohottaa lapsen laistunutta lukuintoa.

Kirjoittajatiedot:

Kirjoittaja Maarit Sorjonen (FM, EO) toimi artikkelin kirjoittamisen aikana Pohjanlammen koulun kolmas-kuudesluokkalaisten laaja-alaisena erityisopettajana. Hanna Pöyliö opiskelee Jyväskylän yliopistossa pääaineenaan erityispedagogiikka ja toimi artikkelin kirjoittamisen aikana Pohjanlammen koululla koulunkäyntiavustajana.

LÄHTEET

- Huemer, S. 2009. Training Reading Skills. Towards Fluency. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Kuhn, M.R. & Stahl, S.A. 2003. Fluency: A Review of Developmental and Remedial Practises. Journal of Educational Psychology 95, 3–21.
- Luki-työryhmän muistio. Opetustyöryhmien muistiot. 1999 (6). Helsinki: Opetusministeriö.
- Samuels, S.J. 1997. The method of repeated readings. The Reading Teacher 50 (5), 376–381.